

ORVOSI KÖNYVTÁRAK

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja

2011. 8. évf. 4. szám

Tartalom

KÖSZÖNTŐ	3
HÍREK.....	4
TÁMOP újra	4
Kutatásszervezés és innovációmenedzsment az egészség- és élettudományok területén.....	4
SZAKKÖNYVTÁROSI FIGYELŐ.....	5
Az SE KK képvisellete Londonban.....	5
Beszámoló a Magyar Nemzeti Múzeumban tartott 36. Nemzetközi Restaurátor konferenciáról, 2011. november 9-11.	7
MOKSZ KÖNYVTÁRAK.....	10
Új szintetikus kábítószerek, tendenciák a kínálatban.....	10

KÖSZÖNTŐ

Kedves Kolléga, kedves olvasó!

Az év vége mindig remek alkalom, hogy kicsit elcsendesedjünk, végiggondoljuk a mögöttünk álló sikereket, eredményeket. Még fontosabb azonban, hogy a munkát kicsit hátrahagyva a ünnepek üzenetére is odafigyeljünk, s a családukkal, szeretteinkkel legyünk, s feltöltődjünk.

Sejtjük, hogy a következő évben sem lesz hiány nehézségekben és küzdelemben, de kellő kitartással és a szakmánk iránti elkötelezettségünkkel továbbra is sokat elérhetünk. A MOKSZ vezetősége továbbra is teljes odaadással fog a tagkönyvtárak támogatásán fáradozni, s legfontosabb alkalmunk, az Informatio Scientifica – Informatio Medicata konferencia szervezésété már el is kezdtük.

Idei utolsó lapszámunkhoz kellemes olvasást kívánok,

Üdvözlettel,

Vasas Livia
MOKSZ elnök
lvasas@lib.sote.hu

HÍREK

TÁMOP újra

2011. november 28-án meghirdetésre került az Új Széchenyi Terv keretében a TÁMOP 3.2.4./A-11/1 „Tudásdepó-Expressz”- A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében című pályázati konstrukció 3. üteme.

A jelenlegi konstrukcióra valamennyi könyvtártípus minimum 10, maximum 50 millió forintos, vissza nem térítendő fejlesztési támogatásra pályázhat, sőt, a korábbi nyertesek is újabb fejlesztési lehetőséghez juthatnak.

A pályázatok benyújtása 2012. február 17-től 2012. április 30-ig lehetséges.

A pályázati dokumentáció elérhető az alábbi linken: <http://ujszechenyiterv.gov.hu/doc/2642> Sikeres pályázást kívánunk!

Kutatásszervezés és innovációmenedzsment az egészség- és élettudományok területén

Rangos eseménynek adott helyet a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára 2011. november 22-én, amikor a Semmelweis Pályázati és Innovációs Központ a szakmai közönség számára bemutatta a gondozásában megjelent, *Kutatásszervezés és innovációmenedzsment az egészség- és élettudományok területén* c. könyvet. A három fővárosi kutatóegyetem – a Semmelweis Egyetem, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem – együttműködése keretében készült kötet lényegre törő elméleti ismereteket és hasznos gyakorlati tudnivalókat nyújt az olvasók számára az innováció, a kutatás-fejlesztés területén. Az általános információk mellett az olvasók elmélyülhetnek e tudásanyag élet- és egészségtudományi vonatkozásaiban is.

A könyvbemutatót megnyitó és a résztvevőket köszöntő Dr. Tulassay Tivadar, a Semmelweis Egyetem rektora esztétikus és igényes műnek nevezte a most megjelent kötetet. Az intézmény vezetője a mai korban is jelentős értéknek nevezte a magas szakmai színvonalat képviselő, nyomtatásban megjelenő kiadványokat.

Napjainkban a kutatóegyetemek a kutatás alapintézményeinek számítanak, hangsúlyozta Dr. Szél Ágoston, a Semmelweis Egyetem rektorhelyettese, hozzátéve, hogy csak az az egyetem lehet kiváló, amelyik az elitképzés mellett a tömegképzést is „elit módon” – kiválóan – látja el.

A kutatás-fejlesztés, innováció megújuló irányítási és támogatási rendszerét ismertető Dr. Imre József, a Nemzeti Innovációs Hivatal

főosztályvezetője az új kormányzati törekvésekről, a következő időszakban várható pályázati lehetőségekről adott tájékoztatást. A három felsőoktatási intézmény példaértékű szakmai együttműködését emelte ki előadásában Dr. Pörzse Gábor, a SE Pályázati és Innovációs Központjának vezetője, majd az innováció világába kaphatott betekintést a közönség a kötetet bemutató Szitáné dr. Kazai Ágnes igazgatóhelyettes prezentációja során. Dr. Vas Ádám, a Richter Gedeon Nyrt. kutatási főtanácsadója a gyógyszeripari klinikai kutatások területére kalauzolta a megjelenteket. Antoni Györgyi, az ELTE Pályázati és Innovációs Központjának vezetője, valamint Dr. Hanák Péter, a BME Egészségipari Mérnöki Tudásközpont elnöke saját intézményük gyakorlati tapasztalatait osztotta meg a konferencia résztvevőivel.

A könyvbemutató elhangzott előadások a Központi Könyvtár főoldalán találhatóak, a www.lib.sote.hu portálon. A képeket készítette Kiss Balázs, Semmelweis Egyetem, forrás: <http://semmelweis-egyetem.hu/hirek/2011/11/23/hianyotlo-tananyag-kutatasszervezes-es-innovaciomenedzsment/> (ON)

Szitáné dr. Kazai Ágnes
igazgatóhelyettes
Semmelweis Pályázati és Innovációs Központ
kazai@palyazat-sote.hu

SZAKKÖNYVTÁROSI FIGYELŐ

Az SE KK képvisellete Londonban

Idén 2011. október 26-28. között került sor az Internet Librarian International (ILI) éves londoni konferenciájára (<http://www.internet-librarian.com/2011/>). A konferencia helyszínét az impozáns Copthorne Tara Hotel biztosította.

Október 26-án délután érkeztem Londonba, ahol este fél héttől a SLA Europe Networking Reception nevű fogadásán vettem részt. A panelbeszélgetést Sara Batts, a SLA Europe jelenlegi elnöke vezette. A találkozón a *Future Ready* – a „jövő kérdéseit” – firtatva több téma körül folyt a beszélgetés, amelyekre az elsődleges válaszokat kiemelt szakemberektől – Ulla de Stricker, David Pattern és Bethan Ruddock – hallhattuk: hogyan is léphetnek tovább a könyvtárosok úgy, hogy naprakészek legyenek, és megfeleljenek az elvárásoknak. A hangsúly a változtatáson van, nem szabad elzárkózni a változásoktól. A könyvtárosnak (is) meglévő készségeit, képességeit kell kiemelni. A könyvtáros ma már „információ specialista”, aki több területen is, pl. marketing, megállja a helyét.

Az ILI2011 résztvevői több országból érkeztek, az európaiak mellett tengerentúliak is megjelentek. Magyarországot a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár mellett az Országos Széchényi Könyvtár is képviselte.

A konferencia hivatalosan 27-én kezdődött Klaus Tochtermann (Germany) nyitó előadásával az internet jövőjéről és annak hatásairól könyvtárakra, könyvtárosokra vonatkozóan. Ezután három szekcióra elosztva folytak az előadások különböző témakörök szerint csoportosítva.

A csütörtöki szekciók a technológiai fejlesztések, trendek, új modellek egy új normához, forrásmenedzsment témák köré rendeződtek. A párhuzamosan futó előadások közül a szekciókon belül kisebb témák kerültek terítékre. *What's on the Technology Horizon?* kérdéskört Brian Kelly (UK) és Åke Nygren (Sweden) járta körbe. Előadásaik a web 2.0 használatának előnyeit taglalta a könyvtári szolgáltatások tekintetében. Ezek közül a Twitter, cloud computing alkalmazásokat emelném ki. Az utóbbi előadó „the Internet is dead” kijelentésig merészkedett, ami a weboldalak háttérbe szorulását jelenti, hiszen a Twitteren és Facebookon sokkal nagyobb aktivitás észlelhető könyvtári, könyvtáros vonatkozásban is.

A kisebb témákat felölelő előadások közti nagyobb szünetekben egy kávé vagy tea mellett megbeszélhettük a hallottakat és a konferencia szponzorainak, kiállítóinak standjait is meglátogathattuk, érdeklődhettünk újdonságaik felől.

A forrásmenedzsment átalakulása szekcióban két előadást hallgattam meg *On the Move: Library Services on Mobile Devices* kérdéskörben. Alison McNab (UK) beszélt a könyvtárunk által is jól ismert bibliográfia-készítő programokról (EndNote, Zotero, RefWorks, Mendeley, stb.), de ezek mobilra/mobilon alkalmazása új lehetőségeket rejt magában: e szoftverek felhasználóbarát jellegét még inkább erősíti „útközbeni” – on the move – használatuk. A második előadás e-könyv olvasói projektről adott hírt. Trevor Dawes és Jennifer Baxmeyer a Princeton Egyetem kezdeti tapasztalatait mutatták be ezen a téren: projektet indítottak elektronikus eszközök beszerzésére, amelyből később programot is indítanának. Az e-könyv olvasókat katalogizálják, különféle tartalmakkal töltik fel őket (programok, szakirodalom/szépirodalom, stb.), kölcsönözhetőek is.

Kora délután ebéd szakította meg az előadás-sorozatokat, majd délután a technológiai fejlesztések témában Frank Cervone (USA) a közösségi háló elemzéséről beszélt: hogyan mérhetik a könyvtárosok ezeknek a hálózatoknak az aktivitását, hasznos voltát. Penny Bailey (UK) cégének képviselőjeként egy rendszerező programot mutatott be, amellyel hatékonyabbá válik a könyvtárak, könyvtárosok munkája a menedzsment újrászervezésével. Az új modellek egy új normához szekcióban a könyvtári honlapok újragondolása témában Paul Byfield (UK) egy bank extranetes fejlesztéseit mutatta be, míg Jennifer Phillips-Bacher (UK) a Wellcome Digital Library folyamatban lévő projektjéről tartott előadást, milyen stratégiát követnek a digitális portál kialakításában, és milyen szempontokat (elemzések, igényfelmérés, stratégia kidolgozása) érdemes követni.

A konferencia második napja, október 28-a hasonlóan kiemelkedő prezentációkat hozott. A digitális innovációval kapcsolatos nyitóelőadások színvonalas és szórakoztató formában mutattak be ismert (információ túltengés) vagy kevésbé ismert (crowdsourcing) témákat. Utóbbi szintén a jövő egyik lehetőségét rejt magában, amely a közösségekben rejlő tudást hasznosítva ad megoldást egy-egy problémakörre.

A második napi szekció előadások a keresési stratégiákat, a felhasználói szemszöveget és az oktatást vették górcső alá. A tanítás szekcióban *Teaching Others* témakörben egy előadóval ismerkedhettünk meg: Michael Stephens (USA) az információs írástudás fogalmát kitágítva annak digitális, 2.0-s aspektusairól, oktatási tapasztalatairól beszélt. Az új felhasználók, új célközönség, új viselkedési formák szekcióban magyar vonatkozású előadást is lehetett hallani; az *Innovative Services to Engage Users* témában Joanna Ptolomey (UK), Kardos András és David Puplett (UK) osztották meg a felhasználók érdekeit szem előtt tartó fejlesztéseiket.

Az ebéd utáni szekcióülések közül a keresések témában Phil Bradley (UK) legújabb „felfedezéseit” osztotta meg a hallgatósággal. Az előadó rendszeresen közzé teszi véleményét blogján, a Twitteren, Facebookon az új keresési, web 2.0-s alkalmazásokról, s ezt tükrözte nagyszerű előadása is.

A konferencia zárópanelje két korábbi előadó, Michael Stephens (USA) és Ulla de Stricker (Canada) előadásával ért véget, amely tulajdonképpen összegezte a két nap előadásait. Méltó befejezése volt a konferenciának, amely összegezve gyakorlati tapasztalatok alapján új alkalmazásokra hívta fel a figyelmet, és rávilágított arra, hogy a könyvtáros, információs szakembernek ezekkel az új alkalmazásokkal is el kell jutni a célközönséghez és el kell juttatni a szükséges információkat.

Az ILI konferencián először vettem részt. Újszerű volt számomra, hogy a gyakorlati megoldásokra helyezték a hangsúlyt, a szekcióülések, előadások gördülékenyen, jól szervezeten folytak.

A konferencia végén elbúcsúzhattam az új ismerősöktől abban a reményben, hogy a következő évben ismét összevethetjük a tapasztalatokat a brit fővárosban.

Utam a Semmelweis Egyetem Doktori Iskola támogatásával valósult meg.

Berhidi Anna
módszertani könyvtáros
Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár
aberhidi@lib.sote.hu

Beszámoló a Magyar Nemzeti Múzeumban tartott 36. Nemzetközi Restaurátor konferenciáról, 2011. november 9-11.

A háromnapos konferencia főleg magyar résztvevőkkel zajlott, de voltak szlovák, szlovén román, erdélyi előadók is. A következőkben röviden összefoglalom a meghallgatott, érdekesebbnek tartott előadásokat.

A konferencia első napján Lengyel Boglárka a Magyar Nemzeti Múzeumból beszélt a budaörsi római kocsisír-lelet restaurálási munkálatairól, amelyet részben diplomamunkájának keretében végzett. A restaurált darabok közül kiemelt két látványosabbat: a Szilénoszt ábrázoló bronzdísz és egy niello berakású nagymacskát.

Ezt követően Papp János a Castrum Novum Kft.-től tartott egy jó hangulatú előadást a Margit híd Dunából előkerült öntött vas díszek

restaurálásáról, melyben a restaurálást nagyvonalakban ismertette inkább a Margit híd történetére helyezte a hangsúlyt. Beszámolt a híd robbantásairól, a keletkezett károkról, kiemelte, hogy a sziget bejáratát nem érte el olyan erővel a robbantás hatása, így ott megmaradtak az eredeti öntöttvas díszek. Megemlítette, hogy különös, hogy milyen sokan haltak meg a Margit hídon, egyrészt a robbantások, híd-felújítások során, másrészt öngyilkosság miatt (utalva Arany János-Híd avatás c. versére). További kutatásra felvetette azt a lehetőséget, hogy a híd az eredeti francia terv alapján készült formájában kék színű lehetett, mivel a talált régi híddarabok rézszínű festése alatt sok helyen találtak kék színű festéket. Felhívta a figyelmet, hogy 2011. december 21-től lesz egy kiállítása a Hídépítő Zrt.-nek a Margit híd felújítása során talált régi híd-elemekről.

A következő előadásban Puskás Éva restaurátor számolt be a Szatmárnémeti Római Katolikus Püspökségen történő egyházművészeti értékek megmentéséről. Az értékmentés során fáradságos munkával az egész egyházmegyében leltárba vették a sokszor nem megfelelő körülmények között tárolt egyházművészeti értékeket, valamint ha lehetséges volt összegyűjtötték, hogy megfelelő körülmények között tárolhassák és kiállíthassák azokat. Az összegyűjtött darabokat a Meszlényi Gyula Egyháztörténeti Gyűjtemény kiállításán mutatják be Szatmárnémetiben. A kiállítás darabjaiból kiemelt egy Mária Terézia palástjából készült miseruhát, mely aranyszínű, selyemalapon fémszálakkal díszített öltözék, az anyag elvékonyodása miatt különös gonddal, fektetve őrzik.

A második napon Farkas János a 3F Projekt Kft.-től beszélt a LED-technológia fejlődéséről, egyre növekvő szerepéről és létjogosultságáról a műtárgymegvilágításban és az irodai használatban is. Rövid bemutatót tartva a különböző megvilágítási árnyalatokról elmondta, hogy mára a LED technológiával ugyanolyan színhőmérsékletet tudnak elérni, mint a hagyományos izzókkal, emellett a LED-lámpák energiatakarékosak, jó a színvisszaadásuk és UV-mentes fényt biztosítanak (így nem melegszenek a műtárgyak). A technológia használójaként megemlítette a brit National Gallery-t, ahol nemrég áttértek a kiállítótermeikben a LED-megvilágításra és megelégedéssel használják azt.

A román származású Corneliu Ponta a bukaresti National Institute of Physics and Nuclear Engineering munkatársa a nukleáris módszerek örökségvédelemben való alkalmazásáról tartott egy előadást, amelyet Mesterházy Dávid és Kovács András a budapesti Izotóp Kutató Intézet munkatársainak előadása követett ugyanebben a témakörben, a besugárzásos technológia magyarországi alkalmazási lehetőségeiről. A nukleáris módszerek, besugárzás használatának előnye, hogy az adott tárgyon elpusztít minden élő mikroorganizmust (pl. penész, rovarok), akár a tárgy kivétele nélkül a szállítódobozból, egyszerre lehet vele kezelni nagy felületeket, nem vegyszeres kezelés és a besugárzást követően a tárgy természetesen nem lesz radioaktív. Ponta szerint, ha megfelelő dózisban alkalmazzák a megfelelő felszereléssel, az eljárásnak nincsenek mellékhatásai. Romániában alkalmazták már templom-korlátok, sőt egész ház

fertőzöttségének megszüntetésére is. Ugyanakkor nem tértek ki arra, hogy a besugárzás magában a kezelt anyagban okoz-e károkat, és ha igen, milyen mértékűeket.

A konferencia utolsó napján Váczi Tamás az ELTE-TTK Ásványtani Tanszékéről beszámolt az ún. Raman-spektroszkópiával történő műtárgyvizsgálatról, amely lehetővé teszi a kulturális örökség műtárgyainak kontakt- és roncsolásmentes vizsgálatát is. Az eljárás alkalmas a tárgyak valódiság-vizsgálatára, a koruk megállapítására valamint a konzerváláshoz való információgyűjtéshez, mivel például festményeken ki lehet mutatni a rajtuk található szerves anyagokat, megkönnyítve a restaurátor dolgát, azzal, hogy az eredmények alapján tud kalkulálni hogy milyen anyagokkal kell számolnia a felület kezelésekor, illetve milyen anyagokat használhat a festményen lévő anyagok tükrében.

Anda Csaba, a Magyar Nemzeti Múzeum dolgozója bemutatta egy, a fertődi Eszterházy kastélyba került, XIX. századi ülőszéknek a restaurálási munkálatait, melynek érdekessége volt, hogy a biedermaier stílusú pad egy világhírű bútorasztalos mester, Michael Thonet nádazott ülőrész-készítési technikájával készült, melyet a rekonstrukció során a tárgyrestaurátor nagy gonddal igyekezett helyreállítani.

Kovácsné Gőgös Ágota a Faberart Művészeti Műhelyből beszámolt Bogdány Jakab: Madarak c. olajfestmény restaurálási munkálatairól, melyet ő végzett. Kiemelte a festmény jellegzetes károsodásait, hogy hogyan mutatkoznak. Például a restaurálásra szoruló festményeknél már láthatók az esetleges vászon-összeillesztések, melyek meggyengültek, a vászon-hordozók közt keletkezett léghólyagoktól való felpúposodás vagy a vászon alatt lévő ragasztó cseppekben való átnyomakodása a lapon. Érdekesség volt, hogy a festményen új, eddig nem látott részek (madár-ábrázolások) is láthatóak lettek a restaurálás után.

Majd Kovács Péter papír- és könyvrestaurátor (aki a könyvtárunknak is végez restaurálási munkákat) beszélt a firenzei Alinari Intézetben töltött, fotókonzerválási tanulmányairól. Előadásában kiemelte az intézet tanítási módszerét, a sok gyakorlatot, a személyre szabott feladatokat, a biztosított nagyszámú munka- és gyakorlóeszközt, a jól szervezett csoportos munkákat.

Utolsó előadóként, később kerülvén be a programba Topor Gyula a Biodigit cégtől beszélt a műtárgybemutató eszközökről, azok szerepéről a bemutató-környezetben. Kiemelte az interaktivitás, jó megvilágítás fontosságát, az ötletes bemutatók tartását, például, ha egy tesztet kell kitölteniük a hallgatóknak bemutatás alatt az elhangzottakról vagy a megtekinthető tárgyról, akkor nagyobb eséllyel nézik meg tüzetesebben az adott tárgyat vagy hallgatják a bemutatót. Kiemelte a műtárgyak megfelelő, nem állagrontó raktározásának fontosságát, példaként hozva a szentesi Koszta József Múzeumot, ahol már korszerű tárolóeszközökben található a műtárgyak. Továbbá beszámolt a LED-technológiával működő lámpák egyre nagyobb elterjedéséről, melyek amellet, hogy költséghatékonyabbak, már szinte teljesen ki tudnák váltani a halogén izzókat a műtárgy.

A konferencián összességében színvonalas előadásokat lehetett hallani, az előadók valóban nagy tudásúak voltak a szakmájukban. Negatívumnak mondható az előadási és a szünetidők nem pontos betartása/ betartatása, emiatt akár egy-másfél órás csúszás is keletkezett a programban, valamint az előadók prezentációinak formai hiányosságai (sok prezentáción nem szerepelt pl. az előadó neve és elérhetősége, néhány formailag is kevésbé volt kidolgozva). A kiállítók között érdekes volt egy UV légfertőtlenítő rendszert bemutató pult, amely rendszert a kórházakon kívül akár az irodai, raktári használatra is alkalmas.

* A kép forrása: <http://www.allomanyvedelem.hu/userfiles/images/nemz%281%29.jpg>

A National Gallery-fotó forrása:

http://www.erc.com/projects/museum/national_ga_5032/images/eur_erc national_ga_solut_1_1.jpg

A konferencia teljes programja megtalálható itt:

[http://www.allomanyvedelem.hu/userfiles/files/11Nemztkonf_pr\(1\).pdf](http://www.allomanyvedelem.hu/userfiles/files/11Nemztkonf_pr(1).pdf)

Mátyás Melinda

feldolgozó könyvtáros

Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár

mmatyas@lib.sote.hu

MOKSZ KÖNYVTÁRAK

Új szintetikus kábítószeres, tendenciák a kínálatban

„Kábítószerügyi publikációk forrásai a magyar szakmai oldalakon” címmel az [Orvosi Könyvtárak 2011. 1. számában](#)¹ jelent meg egy rövid összefoglalóm. A mostani cikkben a kábítószer-használók körében újonnan megjelenő szerek beazonosításának, szabályozásának európai és hazai módszereit mutatom be úgy, hogy a [Nemzeti Drog Fókuszpont](#) honlapján található szakmai anyagokat használom fel kiegészítve egy-egy szakmai cikkel.

Nemzetközi kitekintés

Jelentés a világ kábítószerhelyzetéről

Az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala a világ kábítószerhelyzetéről szóló 2011. évi jelentésében (World Drug Report 2011) azt írja, hogy „az új pszichoaktív szerek terjedése egyre inkább világméretű problémává válik. Miközben a „hagyományos kábítószeres” – a kokain, a heroin, az ecstasy stb. – használata „általában stabilizálódott”, új drogok jelentek meg az illegális kábítószerpiacon amiatt, hogy a kereskedők a nemzetközileg szabályozatlan vegyi anyagok felé fordultak.”²

Európai Bizottság jelentése az új szintetikus szerekről

A Jelentés vizsgálja az új pszichoaktív szerekkel kapcsolatos uniós szabályokat, melyeket a Bizottság szigorítani kíván, hogy az új szintetikus drogok szabad árusítását megakadályozhassák. Bár a korai jelzőrendszer³ jól működik, mégis a mechanizmus egésze nehezen tud lépést tartani a tömegesen piacra kerülő új szerekkel. A kontrollintézkedéseket megkerülve új drogot hoznak létre, amelyek jöllehet legálisak, mégis komolyan károsítják fogyasztóik egészségét.

¹ http://www.lib.sote.hu/moksz/hirlevel/Orvosi%20Konyvtarak_2011_1szam.pdf

² Nemzeti Drog Fókuszpont Hírlevél, 2011.7.sz.

³ A korai jelzőrendszerrel a következő fejezet foglalkozik

Az Európai Bizottság elképzelései között szerepel a büntetőjogi szankciók alternatíváinak és a veszélyes szerek ellenőrzését szolgáló új megoldásoknak a kidolgozása, valamint a szintetikus szerekre vonatkozó kontrollintézkedéseknek az élelmiszer- és termékbiztonsági intézkedésekkel való összehangolása.

A Jelentés megállapítja, hogy az új pszichoaktív szerek rendkívül gyorsan terjednek az európai piacon. 2005 óta 115 ilyen új szer létezése jutott a hatóságok tudomására. A növekedési volument jól tükrözi, hogy 2010-ben 41 új drog bukkant fel, 2009-ben 24 és a 2008-ban még „csak” 13. A tavaly felbukkant szerek egyike növényi alapanyagból készült, többi pedig a már jól ismert szerek szintetikus származéka, illetve úgynevezett „designer drug”.⁴

Az új szerek felbukkanása, illetve a már ismert anyagok új felhasználási módozatai jelentős társadalmi és népegészségügyi kockázattal járnak és elsősorban a fiatalabb korosztályokat érintik.

Korai Jelzőrendszer

Az Európai Unió egy három-lépcsős rendszert dolgozott ki és működtet a tagállamok szakértőinek bevonásával. A rendszer elemei: az információcsere, a kockázatelemzés és a döntéshozatal.

A három-lépcsős rendszer első eleme, az információcsere a Korai Jelzőrendszer (EWS – Early Warning System) hálózatán keresztül valósul meg. Az EWS alapvető célja az újonnan felbukkanó anyagokra és használati módokra vonatkozó információk terjesztése.

Az egyes tagállamokban létrehozott nemzeti hálózatok egészítik ki, segítik az európai hálózat működését. A Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelőközpontja ([EMCDDA](#)) az európai hálózat koordinációs feladatait, míg a Nemzeti Drog Fókuszpont a hazai hálózatét látja el. Feladata az információáramlás támogatása: az európai információk továbbítása a magyar hálózat tagjai felé, a Magyarországon elérhető információk eljuttatása az európai hálózatnak, és a hazai hálózat tagjai közti információcsere hatékonyabbá tétele.⁵

Új anyagok szabályozása

Az Európai Unió egyre több országában igyekeznek az új anyagok listára vételét (szabályozását) tudományos bizonyítékokra alapozni. A problémát jelentő új szereket értékelésnek vetik alá és minél pontosabban, az adott társadalmi kontextus tükrében meghatározzák a szer által okozott ártalmak mértékét, azok kockázatosságát – az egyénre és a társadalomra nézve egyaránt.

Az EMCDDA ezt egy 2010-ben újonnan kiadott útmutató alapján hajtja végre. A kockázatot kettős definíció szerint határozza meg: egyrészt bizonyos ártalmak

⁴

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/855&format=HTML&aged=0&language=HU&guiLanguage=en>

⁵ <http://www.drogfokuszpont.hu/?Korai-Jelzorendszer&pid=21>

bekövetkezésének valószínűsége, másrészt az ártalmak súlyossága alapján. Ebben a megközelítésben a kockázatértékelés szerenként történik, ugyanakkor a vizsgált anyag kockázatainak meghatározásánál szükséges azokat összevetni az ismert (legális és illegális) anyagok kockázataival.

Az uniós kockázatértékelés mellett léteznek a pszichoaktív szerek kockázatértékelésének más megközelítései is. Ilyen például a brit szakemberek által kidolgozott „harm model”. Ebben a modellben legális és illegális szerek egyaránt szerepelnek. Az értékelést végző szakemberek meghatározzák a legártalmasabb szert, és a többi ártalmasságát ahhoz viszonyítva értékelik egy matematikai döntési modell (a Multi-Criteria Decision Analysis) segítségével.

Magyarországon az új anyagok szabályozását megelőzően a Kábítószerügyi Koordinációs Bizottság egyik szakbizottsága (a Kábítószer Listák Szakbizottság) gyűjti össze és elemzi a kérdéses anyag kockázatairól hozzáférhető információkat az uniós megközelítést követve. Az értékelési folyamat eredményeként ajánlást fogalmaz meg a felelős miniszternek a szabályozás szükségességével kapcsolatban. A szakbizottság a tavalyi évben végezte az első kockázatértékelést a mofedron kapcsán.⁶

Új szerek

Szintetikus kannabinoidok

„Szintetikus kannabinoidok a növényi termékekben” címmel ez év januárjában egy angol nyelvű kiadványt adott ki az ENSZ Nemzetközi Kábítószerellenőrző Tanácsa (UNODC). A dokumentum a szintetikus kannabinoidokat tekinti át, különös figyelemmel a növényi termékekben megjelent pszichoaktív adalékanyagok minősülő összetevőkre. Információval szolgál az említett anyagok farmakológiai hatásmechanizmusáról, potenciális toxicitásáról, valamint ajánlásokat fogalmaz meg az új jelenség jogi kezelésére vonatkozóan.⁷

Khat

Európában növekszik a khat-használók száma, ám a probléma mérete és természete egyelőre kevésbé ismert – állítja az EMCDDA egy frissen megjelent kiadványában. A „Khatfogyasztás Európában: következmények az európai szakpolitika szempontjából” című szakpolitikai összefoglaló az EMCDDA Drugs in Focus kiadványának hasábjain jelent meg 2011 júliusában. „Khat” alatt a khatfa (*Catha edulis*) fiatal, zsenge levelei és hajtásai értendők. Az enyhe serkentő hatást kiváltó khatlevél-rágás több évszázados hagyományra tekint vissza és sokak számára a társasági élet része. Az észak-afrikai lakosság tömeges elvándorlása miatt az Európában és a világ többi részén is elterjedt a khat használata. A khatnak sokféle megnevezése van, például „qat” (Jemenben), „jad” vagy „chad” (Etiópiában, Szomáliában), a „miraa” (Kenyában) vagy a „marungi” (Ugandában, Ruandában). A

⁶ Nemzeti Drog Fókuszpont Hírlevél, 2011.7.sz.

⁷ <http://www.unodc.org/unodc/en/scientists/synthetic-cannabinoids-in-herbal-products.html>

rendszeresen khatot fogyasztók száma nem ismert, de becslések szerint akár a 20 milliót is elérheti.⁸

Nemzetközi multidiszciplináris fórum a „designer drogokról”

2011-ben a Korai Jelzőrendszer hálózatának (EWS) éves szakmai találkozója együttesen került megrendezésre az „Új drogok első nemzetközi multidiszciplináris fórumával”.

A szűkebb körű szakértői találkozót követő nemzetközi fórumon a résztvevők az európai gyakorlat mellett megismerhették a többi kontinensről érkező szakemberek tapasztalatait is. Képet kaphattak az új anyagokkal kapcsolatos helyzetről, monitorozásukról, a bűnügyi szakértői munka kihívásairól és megoldásairól, valamint a listára vétel és a szabályozás mozzanatairól.

Az új anyagok és trendek azonosítására, nyomon követésére nem felelnek meg a „klasszikus drogok” esetében alkalmazott eszközök. Új módszereket kell alkalmazni, így például a pszichoaktív szerek szennyvízből történő kimutatását, internetes vizsgálatokat, a fogyasztók által beszolgáltatott minták elemzését (ún. real-time monitoring). Ez utóbbi esetben a szerhasználót – mivel lehetővé teszi az általa vásárolt termék vizsgálatát – a monitorozó szerv információval látja el a hatóanyag fogyasztásával járó kockázatokról, és az ártalmak megelőzéséről.

A monitorozás egyik legfontosabb eleme az analitikai szakértői munka. Európai szinten igény fogalmazódott meg a bűnügyi és toxikológiai laboratóriumi kapacitások fejlesztésére, a referenciaanyagok beszerzésével és előállításával kapcsolatos erőforrások fejlesztésére, az új termékek aktív beszerzésén és vizsgálatán alapuló programok lehetőségeinek megteremtésére.⁹

Rekreációs Drogok Európai Hálózata

A Rekreációs Drogok Európai Hálózata (Recreational Drugs European Network, ReDNet) projekt egy a szakirodalom és a szakemberek által kevésbé ismert, új pszichoaktív szereket tartalmazó adatbázis (Psychonaut Web Mapping Group, 2009; www.psychonautproject.eu) segítségével egy integratív, ICT (információs és kommunikációs technológiák) alapú prevenció megközelítést kíván kialakítani. Ez a hálózat a veszélyeztetett egyének megfelelő informálására, a szerhasználat megelőzésére, illetve a problémás szerhasználat

csökkentésére szolgál. A projekt a veszélyeztetetteken túl, a szerhasználó fiatalokkal foglalkozó szakemberek új szerekekkel kapcsolatos informálását is célul tűzte ki.

A kezdeményezés keretében egy felhasználóbarát weboldal kerül kialakításra, melynek elsődleges célja az új szerekekkel kapcsolatos információ átadása, illetve ezek használatának a megelőzése. Emellett lehetőséget nyújt majd a projekt partnerek, szakemberek és más kulcsszereplők közti párbeszéd kialakítására is (pl. tematikus fórumok, azonnali üzenetküldési lehetőségek, blogok, video chat és hírlevelek segítségével). Az elkészült weboldal támogatja majd az ICT prevenció eszköz alkalmazását, többek közt egy SMS figyelmeztető szolgáltatást. A projekt figyelembe

⁸ Nemzeti Drog Fókuszpont Hírlevél, 2011.8.sz.

⁹ Nemzeti Drog Fókuszpont Hírlevél, 2011.5.sz.

veszi majd a különböző célcsoportok speciális igényeit, a preventív üzenetek és információ számos különböző ICT eszköz használatával kerül a célcsoportokhoz (pl. YouTube, PDF szóróanyagok, közösségi weboldalak, mint Facebook, Twitter, Second Life és iPhone alkalmazások). Az eredmény egy olyan újszerű, integratív, újonnan megjelent pszichoaktív szerekre fókuszáló e-prevenációs szolgáltatás létrehozása, mely számos európai országban elérhetővé válik a célcsoportok számára.¹⁰

Magyarországi helyzet

Magyarországon is rendkívüli mértékben megnövekedett az először, illetve újonnan azonosított anyagok száma. 2010-ben az egész év folyamán összesen 6 új, korábban még hazánkban nem azonosított anyagot mutattak ki. Megdöbbentő adat, hogy 2011 első hét hónapjában ezen anyagok száma már 22 volt. Figyelemre méltó az a tendencia, hogy a lefoglalt mintákban egyre több esetben azonosítanak szerkombinációkat, vagyis egyszerre több hatóanyagot. A 2011 első félévében vizsgált minták esetében jellemző volt a szintetikus kannabinoidok különböző kombinációkban történő előfordulása, a különböző katononok együttes előfordulása. Emellett több példa volt arra is, hogy ugyanazon mintán belül katononokat és szintetikus kannabinoidokat is kimutattak. Mivel az egyes új pszichoaktív anyagok fogyasztásának következményeiről nem, vagy csak korlátozott mértékben állnak rendelkezésre megbízható információk, ezek kombinációban történő fogyasztásának következményei kiszámíthatatlanok. Ez komoly problémát jelent a szerhasználók kezelésével, ellátásával foglalkozó szervezeteknek is, hiszen még a szerhasználó sincs tisztában azzal, mit fogyasztott.¹¹

Mefedron

Magyarországon 2008-ban tűnt fel egy új szintetikus anyag, a mefedron (2-metilamino-1-[4-metilfenil] propán-1-on), de csak 2011. január 1-jétől minősül kábítószernek.¹² 2010-ben, az Országos Igazságügyi Toxikológiai Intézetben és a Szegedi Tudományegyetem Igazságügyi Orvostani Intézetében végeztek mefedronnal kapcsolatos toxikológiai vizsgálatokat. Összesen 5386 esetből (Budapest: 4922, Szeged: 464) a vér- és/vagy vizeletmintából 363 (7%) esetben mutattak ki mefedront. A vizsgálatból kitűnik, hogy a mefedron jelen van a kábítószerpiacon, de még nincs kellő tapasztalat a mefedron hosszú távú hatásairól, a toleranciáról, függőségről, az elvonási tünetekről, a toxikus adagról, és így nehéz annak a megválaszolása, hogy kialakult-e a függőség és/vagy elmekegyes állapot.¹³

Partidrogok

A „designer drogok” kémiai szerkezetükben és hatásukban feltűnően hasonlítanak a klasszikus drogokhoz, ám mivel azokkal nem azonosak - legálisak. Ujváry István gyógyszerkémikus elmondása szerint ezek

¹⁰ Demetrovics Zsolt és munkatársai: Az elektronikus prevenció lehetőségeinek megvalósítása a Rekreatív Drogok Európai Hálózatának (ENET) bemutatása = Addictológia, 2010. 4. sz. p. 289-297.

¹¹ Nemzeti Drog Fókuszpont Hírlevél, 2011.8.sz.

¹² 2010. évi CLXXIII.tv. 107.§ alapján

¹³ Tóth, A. R., Hideg, Zs., Institoris, L. : Egy régi-új kábítószer - A mefedron = Orvosi Hetilap, 2011, 152.vol., 30.sz. p. 1192-1196.

"előnye", hogy előállításukhoz nincs szükség feketelaborra, legálisan és olcsón legyárthatóak valamely távol-keleti vagy indiai gyógyszergyárban. A kábítószer-probléma terén viszonylag új jelenség a szabályozatlan pszichoaktív szerek (legális tudatmódosítók, „designer drogok”, „legal highs”) használatának és kereskedelmének elmúlt években tapasztalt felerősödése. Ez a jelenség új típusú válaszokat kíván mind a megelőzés, az ártalomcsökkentés és a kezelés, mind a bűnüldözés és a kábítószerekkel kapcsolatos laboratóriumi munka terén. A Nemzeti Drog Fókuszpont – a kábítószer-helyzet monitorozásának hazai központja – fontosnak tartja, hogy az érintett szakmák egymás szempontjait megismerve cseréljenek tapasztalatot az új szerek révén felmerülő kihívásokkal kapcsolatban. Ennek elősegítésére konferenciát szervezett a szabályozás, az információcsere lehetőségei, a kereskedelem, az ellátórendszer és a fogyasztói oldal tapasztalatainak bemutatásával.¹⁴

Designer drogok konferencia, Budapest, KINO mozi, 2011. február 22.

A programban szereplő tíz előadás különböző nézőpontokból mutatta be a szabályozatlan pszichoaktív szerek (legális tudatmódosítók, „designer drogok”, „legal highs”) használatának és kereskedelmének elmúlt években

felerősödő jelenségét.

A kerekasztal megbeszélés egyes résztvevői szerint paradigma-váltásra van szükség a drogpolitikában, mivel erre az új jelenségre a kínálatcsökkentés eszközeivel nem adható megfelelő válasz. Mások szerint azonban a megelőzés, az ártalomcsökkentés és az ellátás mellett a jogi eszközök is fontos szerepet játszanak a probléma adekvát megválaszolásában.

A konferencia előadásait Surányi Judit ez alkalomra készített dokumentumfilmje egészítette ki, melyben anonim fogyasztókkal készített interjút az új szerekkel kapcsolatos tapasztalataikról.

A konferencián elhangzott előadások elérhetők a [Nemzeti Drog Fókuszpont](#) megújult honlapján¹⁵

Könyvtáros kollégáink figyelmébe ajánlom az előző cikkben részletesen ismertetett szervezeteket ([Nemzeti Drog Fókuszpont](#), [Szakmai Információs Portál](#)), honlapjukat, mint releváns információforrásokat. [Könyvtárunk](#) (GYEMSZI IRF Országos Egészségpolitikai Szakkönyvtár) igyekszik figyelemmel kíséni a hazai szakmai szervezetek, fórumok oldalain megjelentetett szakirodalmat. Lehetőség szerint beszerezzük a nyomtatott kiadványokat a Kábítószerügyi külön-gyűjteményünkbe. Letöltjük a hazai és külföldi elektronikus dokumentumokat és leírásukat elérhetővé tesszük a nyilvános [katalógusunkban](#). Rendszeresen feltesszük a szócikkeket absztraktjukkal együtt a gyűjtemény oldalára. A lakosság részére pedig a [Függőségekről mindenkinek](#) weboldalon tesszük elérhetővé a cikkek, hírek rövid összefoglalóját.

Kovács Beatrix

GYEMSZI IRF Országos Egészségpolitikai Szakkönyvtár
kovacs.beatrix@gyemszi.hu¹⁵

¹⁴ Vajna Tamás : Partipúder = HVG, 2011.17.sz. p. 44-46.

¹⁵ Nemzeti Drog Fókuszpont Hírlevél, 2011.2.sz.

Orvosi Könyvtárak

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének negyedévenként megjelenő hivatalos lapja

ISSN 2061-036X (Nyomtatott)

<http://www.lib.sote.hu/moksz/orvosik.htm>

ISSN 2061-0378 (Online)

Lapigazgató

Dr. Vasas Livia MOKSZ elnök PhD

e-mail: lvasas@lib.sote.hu

Felelős szerkesztő

Orosz Noémi

e-mail: norosz@lib.sote.hu

Wolf György

e-mail: wolf-gy@koki.hu

A MOKSZ és az Orvosi Könyvtárak szerkesztőségének címe

1085 Budapest, Üllői út 26.

Tel: +36 1 317-5030, Fax: +36 1 317-1048

www.lib.sote.hu

Adószám: 18230082-1-43

Megjelenik 300 példányban